
KRISTINAUAK MILLAGARREN URTERA ARTE EUSKALERRIAN

ITURRIAK

Ez da larregi aztertu zelakoa izan zan kristiñauen bizierea Euskalerrian millagarren urtea baiño lenago. Eta jakingarria, jakin-bearrekoa da.

Ur aundietara sartu barik, iru iturri artuko dodaz idaz-lantxu au gertatzeko: gure Latiegi'tar Bixente'k argitaratu dauzan liburu ederrak, Arrinda'tar Anes'ek idatzi dauzan liburu aztergarriak eta neuk erri-oiturretan eta baseleizetan aurkitu dodazen gauzak.

ASIERA

Lenengo burura jatorkun itauna auxa da: Noiz asi zan kristiñauen bizierea gure artean? Erantzuna emoteko, beste itaun au: Noiz esan zan Bizkaia 'n lenengo GURE AITA edo, oraindiño be errian entzuten dan berbea erabilliz, lenengo PATERNOSTERRA. Orain be illerrien ateetan sarritan irakurten da berba au, eta jan-aurrean be entzuten da: "Bota egizu paternoster bat". Garrantzi aundia dauka otoitz onek gure kristiñau bizitzaren edestian! oraintsu il dan batek, il aurretxean esan eban: laster esango dauste paternosterra.

Nire ustez laugarren gizaldia amaitu baiño lentxua-goz jazo zan ori, lareungarren urtea baiño lenago. Bizkaia'n diñot gero!

Bigarren galdera au: Noz izan ziran Bizkaitarrik geienak kristiñau? Nire ustez seireungarren urterako Bizkai guztian edo geienean zabalduta egoan kristiñau-zea.

SENIIA OIÑARRI

Antza dagoanez, monje edo lekaideak izan ziran guretzat Barri Onaren ekarleak. Orduan eta gaur abadeak deritxegu onei.

Lekaide oneik, abadeak, sartzerakoan sendietara sartu ziran. Izan be, Santimamiñetik edo beste atx-zulo batzutatik urten eben gizakiak, ormadun etxeak egiten asi ziran eta etxe oneitan egiten eben bizitza osoa: Jan, edan, lo, soloa landu, abereak zaindu, eizatik janariak ekarri, lanabesak egin, atxagaz-edo: azkorea, atxurra, aiztoa... Antxe illobiratzaren ebezan euren illak, antxe euren, koban lez, erlejiño-tokia, aztikeria zan erlejiñoa. Etxeko ama izaten zan olako ekintzak beteten eba-

zana, gero illetetan eta orain arte izan diran oiturretan agertzen dan lez: Illobia edo sepulturea etxeko amak zaintzen dau, ez iñoz aitak.

Giro orretan bizi zan sendira etorri zan Jesus'en barria emoten lenengo lekaidea edo abadea. Giro orretan irakatsi eban paternosterra edo gure aita esaten.

SENDIAK ALKARTZEN

Ebanjelizatzailea zan lekaide edo abade orrek sendia dan lakoa artu eban, baiña laster asi eban sendiak alkartzeko bidea. Alkarregandik ur bizi ziran sendiak illetak egiteko alkartzea eskatu eban: Ille gorputzak ez etxean, eleizan illobiratu bear ziran, kristiñauak ziranean. Kristiñauak ez ziranak, ume bateatu bakoak, etxean illobiratu eikezan, teillatuaren edo itugiñen azpian. Baiña kristiñauak eleizan. Eta jokera onek gauza bi ekarri ebazan: Olako ekintzetarako toki berezi bat gertatzea (orra or baseleiza edo ermiten sorrera) eta dana eratzeko norkiren bat izatea, (orra or Fika'ko serora, Seroretxean, edo Birle'ko Villela'tarren ermitañoa edo Markaida'ko freila).

Ermita edo baseleiza asko dira Erromanikoak eta millagarren urtea baiño lenagogokoak, seireungarren urte ingurukoak: Magdalena deunaren baseleizan eta Anton Deunarenean leio bi dagoz, bakoitxean bat, bisi-godoen aldikoak. Batak kurutzia dauka eta orduan kristiñaua da.

Lenengo denporetako baseleiza oneik ez ziran etxe sendoak eta batzuk jausi egin ziran, baiña barriak egin ziranean lengoen zatirik ederrenak sartu ebezan eta sarritan gotiku-tankerakoak dira, 1.200n. urte-ingurukoak.

800n. urte-inguruko edergarriak ugari daukaguz: Berriaga'n, Fruiz'en, Meñaka-barrenan, Emerando'n, Jainko'n, Mungia'n...

ERLIJIÑOAREN AURRERAPENA

Baseleizak edo ermitak, geienetan, oso txikiak dira. Ogei lagun sartu ezkerre bete-bete egiten diranak. Millagarren urtearen aurretik ez zan egiteko gaurko parrokien antzeko eleiza aundirik. Orduan, zelan bizi izaten zan kristiñauan alkar-bizitzazko fedea?

Ez, antza dagoanez, domeketako mezea eginda.

Emen bertoko abaderik ez da agertzen. Errioxa'ko Donemiliane'n agertzen da 1053n. urtean Abba Mume izena dauan Mungia'ko abadea. Orrek ez dau esan nai bakarra zala edo lenago ez zala izan abaderik. Baiña eleiza aundirik ez egoan lez eta eleiza txikiak asko ziran lez (Mungia'n berton daukaguz amar bat), ez da sinistekoa eleiza bakoitxean abade batek meza bat esaten ebal. Baiña bai, ba-egoan baseleizetan arduradun bat, esan dogun lez: Ermitañoa, serora edo freila. Zer egiten eban onek? Ona emen nire susmoa: Goiz, eguerdi ta arratsean kanpaia jo eta etxeetan amak otoitza egiten eban. Ortik gure guraso zarren ain adura aundia iru otoitz-aldi oneik egiteko. Ekaitza sortzen zanean, araoa edo konjuroa egiten eban lau ebanjelioen asierak irakurriz, urtean bein odeia bedeinkatzen zan, urtean bain soloak bedenkatzen ziran. Bedeinkapen oneik ur bedeinkatuaz eta paternosterra esanda egiten ziran, eta asieran abade barik.

Beste ekintza bat arrentzak edo errogatibak ziran. Orretarako guztiak baseleiza baten alkartzen ziran, batez be izurrien edo pesteen aurkako eskariak egiteko, ospetsuak izaten asi ziran santutegi batzutan esaterako Jainko'n bederatzi-urrenak egiten ziran santuen egunerako edo beste sasoi batzutan, santu bakoitxari almen bereizi bat ezartzen jakon, esaterako San Kristobal'eri belarriko miña osatzekoa, orretarako orioa isuriz, edo San Antolin'eri sabeleko miña osatzekoa...

Santa Kurutz eguna ospatzen eben era bereizian eta egun orretan trumoi a bedeinkatzen zan, maietxean askatzen zalako eta iraillean lotzen zalako.

LABURPENA

Erlejiño-ekintza oneik bizi-bizi izan dira gure errietan orain 40 urtera arte. Bardin illetetako oiturak be, orain olata izena baiño geratzen ez dala... eta egun orretan janariak emoten dira jatetxean.

Kristiñautzea, Jesus'en Barri Ona ezagutu eta biziera barria artzea baiño geiago zan, aurretikoen oiturak santu biurtzea, suagaz gabonetan edo San Juan egunean egiten dan antzera. Kristiñautze oso txiroa zan, baiña benetakoa, biotzez artua, izadiagaz ondo lotua, bear-izenetan Jaunari dei egitekoa.

Arrezkero aldakuntzak asko eta sarritan izan dira. Aspaldion domeketako mezea izan da nagusi eta oraintsuago talde-bizitza.

Baiña larriune baten gagoz. Gaur gazteak eta ain gazte ez diran berrogeta amar urteko kristiñauak domeketako mezea itzi dabe eta illetak, ezkontzak, bateoak eta olakoak ospatzen dabez. Nora ete doa bide au? Zertan amaituko da jokabide au? Zein urtenbide izango dau abadeen urritasunak? Ezer ikasi geinke antxiñako oituretatik? Zelan eguneratu, gaurkotu fedea eta oiturak sortu?

Olazar'tar Martin'ek

**ZUGAZTIAK ERRIAK BAIÑO
LENAGOKOAK DIRA.**

**BASAMORTUAK ERRIEN OSTEAN
DATOZ; ZUGAZTIAK GALTZEA
GIZONENTZAT ZIGORRA DA.**

CHATEAUBRIAND

ZER ALDIZKARIA

Ordaindu, mesedez, ZER aldizkaria! (3.000 pezeta) kontu onetan:

EUSKERAZALEAK

BILBAO BIZKAIA KUTXA

Bilbao, 2095 0000 7 4 20.000 8961-5

Adiskide! Mesedez ZER aldizkaria aurrera eroaten lagundu eiguzu!

Ebagi orri onetan txarteltxu au eta eroan bbk'ra eta ordaindu 3.000 pezeta. Ez dozu ezer be idatzi bear.

Baiña aztu barik esan Kutxan zeure izena eta zeure erriarena.

Eskerrik asko!